

LIBRIS

We know
books

M. BLECHER

VIZUINA LUMINATĂ
[jurnal de sanatoriu]

Prefață și referințe critice de Lucian Pricop

EDITURA CARTEX

Concepția grafică a colecției: Mădălina Pricop

Imagine coperta I: Șaman precolumbian – pandantiv
din aur și cupru, c. 700-1400 d.Hr.

Corectură: Ilie Barangă

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BLECHER, M.

Vizuina luminată. Jurnal de sanatoriu / M. Blecher;

Pref. și ref. critice de Lucian Pricop. - București :

Cartex, 2024

ISBN 978-630-6651-20-7

I. Pricop, Lucian (ed.) (pref.)

821.135.1

Cuprins

Cum dialoghează două istorii: istoria medicinei
și istoria scrisului (prefață de Lucian Pricop) / 7

Referințe critice / 17

Notă asupra ediției / 23

Vizuina luminată / 25

Pentru comenzi și informații, vă rugăm să ne contactați la:

- Tel/fax: 021/323.41.30; 021/323.00.76
- Tel: 0745.069.898; 0729.951.763
- www.edituracartex.ro
- e-mail: comenzi@edituracartex.ro
- O.P. 4, C.P. 184, București

VIZUINA LUMINATĂ
[jurnal de sanatoriu]

Tot ce scriu a fost cândva viață adevărată. Și totuși, când mă gândesc la fiecare clipă care a trecut în parte și caut s-o revăd, s-o reconstitui, adică să-i regăsesc anumita ei lumină și anumita ei tristeță sau bucurie, impresia care renaște este, înainte de toate, aceea a efemerității vieții care se scurge și apoi, aceea a lipsei totale de importanță cu care se integrează aceste clipe în ceea ce numim, cu un singur cuvânt, existența unui om. S-ar zice că amintirile, în memorie, se decolorează exact ca și acelea pe care le păstrăm în sertare.

În ce constă atunci importanța unei clipe în momentul când e încă prezentă? Să încercăm deci, o intensă trăire în clipa la care luăm parte, și care se „petrece“ în momentul actual, de vreme ce știm că timpul îi va șterge cu totul însemnătatea. Ei da, s-o trăim cu intensitate... Dar, în ce constă totuși însemnătatea ei? Ce sens are dânsa? Când stau după-amiaza în grădină, în soare și închid ochii, când sunt singur și închid ochii, ori când în mijlocul unei conversații îmi trec mâna peste obraz și strâng pleoapele, regăsesc întotdeauna aceeași întunecime nesigură, aceeași cavernă intimă și cunoscută, aceeași vizuină călduță și iluminată de pete și imagini neclare, care este interiorul trupului meu, conținutul „persoanei“ mele de „dincoace“ de piele.

Îmi amintesc de o anumită după-amiază impresionantă și de o întâmplare mărunță, aproape banală, care m-a făcut să mă gândesc îndelung la ceea ce se numește însemnătatea unei clipe. Însemnătatea unei clipe? Dați-mi voie să râd. Clipele vieții noastre au însemnătatea cenușii care se cerne.

Dar iată întâmplarea.

În sala de mâncare a bolnavilor din sanatoriul din Berck unde zăceam internat și unde bolnavii își luau masa întinși pe

cărucioare, aduși la masă de brancardieri, în această sală vastă și de aparențe normale, orice apariție nouă stârnea întotdeauna un mic interes care nu era, de altfel, decât reflexul îndelungilor ore de plictiseală și solitudine din odăile închise. Era imposibil să nu îl privești cu mare curiozitate pe noul venit, însoțit de familie, silindu-te ca să ghicești ce boală are, gravitatea stărei lui, și, mai ales, dacă va fi sau nu un nou prieten sau un „indiferent” care nu va lua parte întru nimic la viața sanatoriului, decât prin faptul că va asista cu ceilalți bolnavi la masă, în aceeași sală de mâncare, sau va sta întins afară pe cărucior, în grădină, la umbra aceluiași coviltir de pânză decolorată de ploii.

Îmi amintesc, așadar, foarte bine de acel tânăr nou venit înconjurat de familia lui, o mamă bătrână în doliu și două surori cu obraji arși de soare și aproape vineți de abundența sângelui, contrastând straniu cu paloarea și slăbiciunea bolnavului, cu capul pierdut între perne, cu o figură scobită, uscată și galbenă ca frământată din ceară.

Cu vecinul meu de masă comentaram starea bolnavului. Era, desigur, grav atins și informațiile pe care ni le aduse un alt prieten, care surprinsese pe coridor câteva frânturi de conversație ale directorului cu infirmiera principală, confirmară în totul bănuielile noastre: bolnavul avea câteva fistule deschise care curgeau fără încetare și din plin. Desigur că n-o va duce până la sfârșitul verii. Îl priviram atunci cu și mai multă curiozitate, cu și mai mult interes. Curios sentiment de egoism, de securitate și nu știu cum de mică perfidie morală de a privi un bolnav, știind că peste câțva timp are să moară, în timp ce el nu bănuiește nimic.

În diferite rânduri mi s-a întâmplat să cunosc asemenea cazuri disperate, condamnate dinainte.

Într-un sanatoriu din Elveția, o bătrână femeie germană care era roasă de un cumplit cancer al pancreasului despre care

ea nu știa nimic (spunea întotdeauna că are „puțină aciditate stomacală care îi provoacă usturimi după-masă”), în alt rând o tânără fată care cu câteva zile înainte de a fi operată (ceea ce nu i se spusese încă) proiecta un voiaj în sudul Franței, în fine diferite alte cazuri când cei din jurul unui bolnav știau că situația lui este extrem de gravă, în timp ce dânsul, ignorând totul, continua să trăiască într-o ușoară amețală și în inconștiența tuturor preocupărilor lui cotidiene și neînsemnate.

Ei bine, în toate aceste cazuri era ușor de constatat că bolnavii din jur, care erau la curent, nutreau nu știu ce meschină și perversă satisfacție de a „ști, în timp ce bolnavul condamnat ignoră totul”, și asta le dădea un sentiment de comodă securitate interioară, senzația aceea de confort meschin pe care o avem întotdeauna când aflăm de un accident într-un loc unde ne-am fi putut afla noi înșine și pe care îl subliniem cu un mic râgâit intim „bine că eu n-am fost acolo”.

În cazul bolnavilor, „bine că nu sunt în locul lui, săracul” (în care caz „săracul” este adăugat ca un rafinament în plus al micii perfidii și pentru salvarea persoanei noastre intime morale).

Cu mare strângere de inimă priveam deci pe acest nou venit cu privirile lui candido și gesturile lui moi, cu brațele lui subțiri și degetele lungi și fine, pe care și le trecea, din când în când, peste frunte cu o batistă, pentru a-și șterge sudoarea de care era acoperit. Îl văd și acum înaintea mea cu flaneaua lui de culoare cenușie, prea largă pentru brațele lui slabe și subțiri ca bețișoarele ce țin loc de mâini păpușilor de lemn. Și îmi amintesc și de sentimentul meu intim de meschină securitate pe care îl resimțeam, la fel cu toți ceilalți... amestecul acela de milă și de satisfacție cu care îl examinam în sala de mâncare... Și, altfel, el nu veni în sală decât câteva zile, apoi dispăru, și poate că aș fi uitat cu totul de el, dacă nu se întâmpla cu dânsul ceea ce vreau să povestesc aici.

Într-una din zilele acelea, doctorul meu îmi anunță că trebuie să mă opereze. Era o intervenție destul de serioasă și gravă despre care voi vorbi în alt loc. Pentru a fi mai bine îngrijit în zilele de după intervenție și pentru a mă afla sub o supraveghere mai directă și mai atentă, trebuia să mă mut într-una din odăile de la parter ce erau alăturate clinicei de operații și pansamente și erau rezervate bolnavilor gravi și operaților.

Era un coridor sumbru și tăcut, un loc „secret” și izolat de restul clădirii sanatoriului, unde se petreceau lucruri grave și, mai ales, unde erau aduși pentru sfârșit muribunzii, pentru a fi sustrași, în felul acesta, curiozității celorlalți bolnavi, care ar fi putut fi deprimăți de aceste triste întâmplări.

În odăile din coridorul acela se petreceau toate actele finale și tragice din sanatoriu, în odăile din coridorul acela se consumau toate dramele și durerile, acolo isprăveau toate gemetele de suferință ale bolnavilor și plânsul înăbușit al familiilor celor morți. Când treceam spre pansamentul zilnic, îl traversam în întregime și puteam să observ adesea câte o femeie în doliu în fața unei uși, cu ochii roși de lacrimi, cu batista la gură în atitudine îndurerată, în timp ce înăuntru infirmierele și brancardierii se ocupau de toaleta mortului.

În alte rânduri, se răspândea pe sală un miros puțin sufo-cant și puturos de vapori de sulf, și atunci știam că într-una din acele odăi se făcea dezinfecția finală.

Erau odăi mobilate simplu, fără covoare și fără draperii, cu paturi albe de spital și ferestre largi înspre curte.

Îmi luai și eu locul într-una din ele, în preziua operației. Era către seară, la ora mesei. În ziua aceea nu fusesem dus în sala de mâncare pentru că nu aveam voie să mănânc nimic în vederea operației. Eram singur în odaie, toți prietenii mei erau duși la masă și nu venise nicio infirmieră ca să aprindă lumina; stăteam deci în întuneric, cu ochii pe jumătate închiși,

așteptând. În obscuritatea și în tăcerea aceea, fiecare zgomot din clinică se detașa net și semnificativ. Se auzeau când pașii infirmierelor, când pașii grei ai brancardierilor care duceau și aduceau de la clinică bolnavii cu pansamente (acei cu pansamente complicate și care reclamau o anumită atenție erau duși la clinică, pansamentele mai simple se făceau în odaie) și din când în când, sinistru, puternic și asurzitor, clopotul electric al clinicei care chema pe brancardieri când aceștia întârziiau prea mult în interiorul sanatoriului. În cele câteva zile cât am stat în odaia mea de operat, am auzit de atâtea ori și am resimțit cu atâta intensitate zvâcnirile clopotului electric cu zbârnâitul lui țâșnit din tăcerea profundă, demential și tonitruant, ca un pumnal de zgomot în întuneric, încât mult timp după aceea, întors în odaia mea, mă sculam în puterea nopții speriat și ud de sudoare, sub impresia vreunui teribil coșmar în care răsuna invariabil același clopot înspăimântător care îmi anunța sfârșitul, parcă, și momentul execuției. În tăcerea așadar întreruptă de soneria aceasta groaznică, stăteam în odaia mea, căutând să discern în lumina slabă, ce venea de la un bec din curte, mobilele și decorul în mijlocul căruia mă aflam, când deodată în odaia alăturată auzii zgomot de pași și diferite șoapte cari îmi anunțară că mai multe persoane intraseră acolo. De altfel, în același moment observai că vecinii mei aprinseseră lumina.

Putui să-mi dau seama de aceasta după razele care pătrundeau prin crăpăturile de sus ale ușii de comunicație dintre cele două odăi, mascată insuficient cu un cuier de atârnat haine. Se auzea distinct și bine definit fiecare zgomot de alături. Era un bolnav care se întorcea de la pansamente. Auzii cum brancardierii îl aranjează la locul lui și apoi părăsesc odaia, apoi conversația pe șoptite dintre persoanele rămase, probabil familia și bolnavul adus. Bolnavul răspundea încet, rar, cu respirația cuvintelor găfâindă și copleșită de slăbiciune. Când, peste câteva

minute, o infirmieră veni la mine ca să-mi aprindă lumina și să-mi prepare cele necesare pentru la noapte, o întrebai cine stă alături și aflai că era bolnavul însoțit de mama și surorile lui pe care îl văzusem cu câteva zile înainte în sala de mâncare.

- E rău de tot, adăugă infirmiera. Îi curge din fistule ca din robinetul cu apă și de câteva zile mi se pare că „face” și ceva la plămâni.

Într-adevăr, peste o clipă izbucni alături o tuse seacă și prelungă, cu horcăituri venite din fundul gâtlejului, ca atunci când cineva se sufocă sau a înghițit în trahee bând un lichid. Bolnavul tușea, horcăia și scuipa mereu. Se auzea respirația lui scurtă, din ce în ce mai precipitată și mai nesigură, apoi avu o pauză de acalmie și ceru puțină apă să bea.

Tot restul serii auzii diferite alte zgomote, bolnavul mai avu câteva crize de tusă îngrozitoare, apoi eu adormii obosit și nu mă trezii decât în zori, deșteptat din somn brusc ca de un avertisment secret care funcționase în inconștientul meu și mă avertiza că era ziua operației mele. În ce lumină mohorâtă și tristă fu această trezire! Îmi bătea inima cu putere, eram înfometat, ostenit, deprimat și lumina zorilor acelea mi se părea cea mai tristă și mai amară din toată viața mea. Trebuia ca să fiu operat pe la ora zece dimineața și eu eram sculat de la cinci, când clinica nici nu era încă deschisă...

Trec peste amănunțele operației, pentru că nu aceasta este ceea ce vreau să povestesc aici.

Câteva ore după ce fusei adus înapoi din sala de operație, zăcui în cea mai desăvârșită inconștiență. Îmi amintesc doar că nu sufeream de nimic și că pluteam într-un leșin inefabil care îmi scobeia mereu pieptul și mă împiedica să mă încheg într-o senzație mai densă și mai sigură de realitate. Într-un sfârșit însă trezirea mea fu completă. Începui să simt toate durerile cari tăcuseră până atunci, și care se trezeau acum rând pe rând,

fiecare cu acuitatea și forma ei bine definită, aici apăsări grele ca strânsori de clește, colo înțepături intermitente și profunde, iar în picioare, din cauza poziției de nemișcare îndelungată în care stăteam, un țuiit intens cu mii de puncte usturătoare ce se răspândeau sub piele ca și cum mai multe mașini de cusut în același timp lucrau de zor și îmi sfârtecau carnea cu acele lor. Dar senzația cea mai insuportabilă era aceea a unei sete chinuitoare care îmi uscască cu totul gâtlejul. În gură, în gât, în tot corpul parcă simțeam ariditatea aceea a setei umplându-mă cu un fel de cenușă fără gust, de consistență seacă și puțin caldută. În zadar însă cerui să beau apă. Până peste șase ore n-aveam voie să beau deloc, iar atunci îmi era îngăduită o singură linguriță. Eram prea slăbit pentru a insista, pentru a implora infirmiera și, apoi, îmi dădeam seama că, de vreme ce fusesem adormit cu cloroform, apa mi-ar putea face foarte rău și mi-ar prelungi chinurile. Mă hotărâi să aștept, dar peste câteva clipe ceream din nou să beau; oricât de logice erau raționamentele mele interioare, ele erau învinse îndată de căldura moale și epuizantă a setei. Toate frazele și toate încurajările ce mi le dădeam în gând, deveneau și ele căldute, uscate și aride, și nu făceau decât să-mi mărească chinul cu un fel de amețelă logică în plus, cu un fel de delir plin de raționamente și de argumente medicale, peste care se cernea mărunț cenușa fadă a setei mele devorante.

În fața mea, pe masă, era sticla de apă, iluminată de o rază de soare ce se furișă prin geamul fără perdele. Cu siguranță că întinzând puțin mâna aș fi putut s-o ating. În odaie era însă și o infirmieră care nu mă părăsea o clipă: stătea pe pat și citea ziarul. Era începutul unei după-amiezi anoste și triste. În odaia lipsită de mobile, domnea acea atmosferă insuportabilă și apă-sătoare a ceasurilor de plictiseală când nimic nu se întâmplă și nimeni nu așteaptă nimic.

Deodată auzii șoapte și o tuse bine cunoscută, în odaia alăturată. Îmi reamintii de bolnavul care stătea acolo și întrebai pe infirmieră cum se simte.

Îmi spuse că rău de tot și că în acest moment venise la dânsul preotul pentru a-l împărtăși. Într-adevăr, acum când știam despre ce era vorba, șoaptele deveniră mai deslușite și recunoscu vocea preotului care îndemna mereu pe bolnav ca să săvârșească acest ultim act de religiozitate, în timp ce bolnavul refuza cu încăpățănare și protesta în pauzele ce i le dădea din când în când tusea:

- Vă rog... lăsați-mă în pace... am ideile mele...

Și cum vocea preotului se făcea implorantă, bolnavul reluă:

- Vă rog să mă lăsați... nu văd necesitatea de a mă împărtăși...

Îmi sună și azi cuvintele acestea în cap, așa cum le-a pronunțat în tăcere, grav, demn, conștient de sine: „nu văd nicio necesitate“.

În zadar insistă și familia, bolnavul continuă să refuze. În fine, preotul se hotărî să plece. De altfel, un acces de tuse extrem de violent îl cuprinsese pe bolnav acum și îl sufoca cu totul, horcăiturile deveniră sinistre și scuiatul în batistă din ce în ce mai des.

- Își scui pă ultima fărâamă de plămâni, îmi spuse infirmiera cu capul înfundat în ziar.

Și cu același ton:

- Marlene Dietrich vine la Paris... tare aș vrea s-o văd...

Îmi huiă capul îngrozitor, de sete, de slăbiciune și poate din cauza febrei care începea să se urce.

Tot ce auzeam, tot ce se petrecea alături se cufundau într-o amețală și o nedumerire intensă: știam bine valoarea fiecărui cuvânt și înțelegeam ce-mi spunea infirmiera, înțelegeam foarte bine și ceea ce se petrece alături, dar totul rămânea

descusut și inconsistent, fiecare cuvânt detașat de celălalt, fiecare fapt izolat de cel următor ca o grămadă de pietre într-un sac. Îmi lipsea legătura lor vitală, firul acela care să-mi dea senzația că totul e încheșat și că eu trăiesc ceea ce se petrece în jurul meu. Era mai puțin decât „a asista“ la ceva, era ca și cum bucăți de realitate cădeau pentru o clipă în odaie și apoi se evaporau, era ca și cum cineva aranjase în după-amiaza aceea într-o odaie goală un pat, un bolnav, o infirmieră, câteva scaune, o ușă de comunicație, un preot, un muribund și acum o mână uriașă trăgea sforile și marionetele își jucau piesa „împărtășit. Necesitate. Marlena. apă.“

Îmi zumzăia capul ca un stup. Câtva timp rămăsei astfel cufundat în zăpăceală și haos cu privirile fixe, agățate de un punct fix al plafonului. În odaia de alături era acum, din nou, tăcere și bolnavul avea din nou un moment de acalmie, însă după șoaptele neliniștite ale persoanelor sănătoase ce se aflau acolo, ca și după alte semne, ca de pildă plecarea precipitată din odaie a cuiva care se duse ca să cheme o infirmieră, înțelesei că situația devenise extrem de gravă. În același moment însă, simții eu însumi că sub cuverturile ce mă acopereau se petrecea ceva neobișnuit. Într-un anumit loc, pe care îl identificai vag ca locul operației, durerile încetaseră cu totul și acum simțeam un fel de caldă umezeală invadându-mă și scurgându-se ca un mic efluviu călduț înspre picior.

Îi anunțai acest lucru infirmierei și ea dete cuverturile la o parte, examinând cu atenție pansamentul.

- Mă duc să chem pe infirmiera-șefă, - spuse ea după o îndelungată tăcere.

- Ce este? întrebai eu neliniștit.

Și cum dânsa nu răspundea, insistai.

- Cred că e o mică hemoragie, spuse ea - cu o ezitare a vocii, - sângele a străbătut pansamentul și ar trebui, poate, să pun